

ПРОФЕСИОНАЛНИ ПЕРСПЕКТИВИ СРЕД СТУДЕНТИ СПЕЦИАЛНОСТ „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА“

Екатерина Клямбова, Веселина Василева, Диана Иванова

Софийски Университет „Св. Климент Охридски“, Медицински Факултет,
Катедра „Неврология, психиатрия, физиотерапия и рехабилитация, превантивна
медицина и общественото здраве“, Направление „Здравни грижи“

PROFESSIONAL PERSPECTIVES AMONG NURSING STUDENTS

Ekaterina Klyambova, Veselina Vasileva, Diana Ivanova

Sofia University „St. Kliment Ohridski“ Faculty of Medicine,
Department of Neurology, Psychiatry, Physiotherapy and Rehabilitation,
Preventive Medicine, and Public Health, Nursing Care

РЕЗЮМЕ

През последните години се наблюдава сериозен проблем в сферата на здравеопазването свързан с недостига на здравни професионалисти. Това е проблем с глобален мащаб, който съществува и в нашата страна. Според официални данни на Национален статистически институт работещите медицински сестри в България през 2023 година са 28 570, а практикуващите лекари 29 911, което показва че ако трябва да бъде достигнато нормално съотношение 2 към 1 в системата са необходими поне още 30 000 медицински сестри. По данни за същата година образователната система подготвя около 540 медицински сестри годишно, а напускащите здравната система по различни причини са 890, което допълнително подчертава проблема с текучеството на здравни кадри. Освен тенденцията за намаляване на броя практикуващи медицински сестри се наблюдава и увеличение на средната годишна възраст на работниците, като през 2023 година в България повече от една трета от работещите в системата са в пенсионна възраст, една трета в предпенсионна възраст – над 58 г. и останалите са в активна трудова възраст. Представените проблеми са показатели за отлив от професията „Медицинска сестра“ и маркират нуждата от разширяване на професионалните перспективи, както и разработването на механизми за популяризиране на специалността, респ. професията сред обществото и пазара на труда.

ABSTRACT

In recent years, there has been a serious problem in the field of health care related to the shortage of health professionals. This is a problem of global scale, which also exists in our country. According to official data from the National Statistical Institute, the number of working nurses in Bulgaria in 2023 is 28,570 and the number of practicing doctors is 29,911, which shows that if a normal ratio of 2 to 1 is to be reached, at least another 30,000 nurses are needed in the system. According to data for the same year, the educational system trains about 540 nurses per year, and 890 leave the health system for various reasons, which further highlights the problem of turnover of health personnel. In addition to the downward trend in the number of nurse practitioners, there is also an increase in the average annual age of workers, as in 2023 in Bulgaria more than a third of those working in the system are of retirement age, a third are of pre-retirement age - over 58 years old, and the rest are of active working age. The presented problems are indicators of an outflow from the profession of „Nurse“ and mark the need to expand professional prospects, as well as the development of mechanisms for promoting the specialty, respectively. profession among society and the labor market.

The purpose of this study is to study the attitude of students studying in the specialty „Nursing“ to professional prospects in the field of health care. Future health professionals have a key role in the continuity and development of nursing, which makes their opinion on professional prospects for realization of particular importance not only for healthcare but also for the nursing profession. The presented data

Целта на настоящето изследване е да се проучи нагласата на студентите, обучаващи се в специалност „Медицинска сестра“, към професионалните перспективи в сферата на здравните грижи. Бъдещите здравни професионалисти имат ключова роля в приемствеността и развитието на сестринското дело, което прави мнението им относно професионалните перспективи за реализация от особено значение освен за здравеопазването и за сестринското съсловие. Представените данни показват, че тенденцията търпи промяна в положителна посока, като мнозинството от бъдещите бакалаври са мотивирани да се реализират и развиват в сферата на здравни грижи в нашата страна.

Ключови думи: професионални перспективи, студенти специалност „Медицинска сестра“

УВОД

Водещи здравни организации, сред които Journal of Nursing Regulation; American Nurses Association; World Health Organization (WHO); University of St. Augustine of Health Sciences (USAHS) ежегодно публикуват информация за недостиг на медицински сестри в глобален мащаб (4;5;8). Американската сестринска асоциация посочва данни от 2022 година за недостиг на над 1 милион кадри в САЩ (4). Проблемът съществува и в нашата страна, като според официални данни на Национален статистически институт работещите медицински сестри в България през 2023 година са 28 570, а практикуващите лекари 29 911 (2), което показва че ако трябва да бъде достигнато нормално съотношение 2 към 1 в системата са необходими поне още 30 000 медицински сестри. По време на пандемията от COVID-19 се разкри нуждата от повече медицински сестри, което допълнително усложнява проблемът от недостиг на кадри в световен мащаб. Според данни от The Guardian най-голям брой смъртни случаи сред всички медицински специалисти са отчетени именно сред медицинските сестри, което подпомага допълнително за рязък спад в броя на практикуващите здравни работници (6). Тенденцията за намаляване на броя практикуващи медицински сестри не е единственият проблем в здравеопазването. Наблюдава се увеличение и на средната годишна възраст на работниците. През 2020 година в САЩ работещите медицински сестри са със средна възраст 52 години (5), а през 2022 година в България е дори още по-висока - 54 години, което подсказва че значителна част от здрав-

show that the trend is changing in a positive direction, as the majority of future bachelors are motivated to realize and develop in the field of health care in our country.

Keywords: professional perspectives, nursing students

ните професионалисти продължават да практикуват и след пенсионна възраст (1). Сестринското съсловие в нашата страна е обременено и от допълнителни проблеми свързани с текучеството на здравни кадри. През годините една голяма част от квалифицираните медицински сестри напускат страната в търсене на своята реализация в други страни-членки на ЕС, икономически много по-стабилни от нашата страна, с висок стандарт на живот и съответно по-високо заплащане и по-добри условия на труд (3). Кадровата криза се задълбочава и от неравномерното разпределение на здравни специалисти в страната. Според БАПЗГ мнозинството от упражняващите професията „Медицинска сестра“ са концентрирани в градовете Варна, Бургас, Стара Загора и София – град (1), което затруднява обезпечаването на кадри в по-малките населени места и допълнително обременява здравеопазването. Представените проблеми са показатели за отлив от професията „Медицинска сестра“ и маркират нуждата от разширяване на възможностите за кариерно развитие, както и разработването на механизми за популяризиране на специалността респ. професията сред обществото и пазара на труда. Нагласата за реализация и кариерно развитие сред бъдещите здравни професионалисти е от особено значение освен за здравеопазването и за сестринското съсловие, тъй като те имат ключова роля в приемствеността и развитието на сестринското дело.

Целта на настоящето изследване е да се проучи нагласата на студентите, обучаващи се в специалност „Медицинска сестра“, към професио-

налните перспективи за развитие в сферата на здравните грижи.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проведено е проучване на мотивационните фактори за избор и практикуване на професията „Медицинска сестра“, сред 32 студенти, специалност „Медицинска сестра“ в СУ „Св. Климент Охридски“ със следното разпределение: първи курс - 18,75% (n=6), втори курс - 50% (n=16), трети курс - 12,50% (n=4), четвърти курс - 18,75% (n=6). Участниците представляват 45% от обучаващите се студенти по специалността към момента на проучването. Изследването е проведено в период м. април 2023 г. Приложен е анкетен метод сред студенти от специалност „Медицинска сестра“, чрез анонимна електронна анкетна карта, която включва 20 въпроса, структурирани в 5 групи: *Социално - демографски показатели; Избор на специалност; Удовлетвореност от избраната специалност; Кариерно развитие; Промотиране на професията.* За анализ на първичната социологическа информация са използвани програмните продукти на Microsoft Excel 2020.

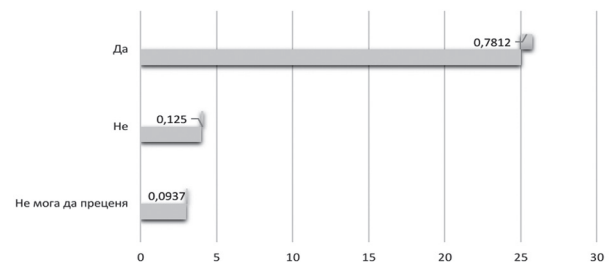
РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Социално-демографска характеристика на лицата в проучването

Всички участници в изследването са жени (100%; n=32). Анкетираните са със средна възраст 21 години (от 19 до 24 години). Сред респондентите преобладават студентите със средно образование - 81,25% (n=26), жители на градовете (98,20%), като голяма част от тях пребивават в град София - 75% (n=24). По отношение на етапа на обучение по специалност „Медицинска сестра“, половината (50%; n=16) от запитаните са студенти, са обучаващи се във втори курс. Много малка част от анкетираните съчетават ученето с работата - 9,37% (n=3). Характеристиката на участниците показва, че мнозинството са в млада възрастова група, провеждащи първото си висше обучение в медицинска специалност, с градско местоживее. Анкетираните попадат във възрастова група, на която предстои да постави начало на своята кариерна реализация и развитие в сферата на здравните грижи, което предполага и по-висока мотивация за продължаващо и повишаващо квалификацията обучение сред тях. Това прави мнението и преките впечатления на студентите по изследвания проблем особено ценни за проучването.

Нагласи за реализация и кариерно развитие сред студентите, обучаващи се в специалност „Медицинска сестра“

Нагласата за реализация и кариерно развитие сред бъдещите здравни професионалисти е от особено значение освен за здравеопазването и за сестринското съсловие, тъй като те имат ключова роля в приемствеността и развитието на сестринското дело. Плановите за реализация в сферата на здравните грижи на студентите са показател освен за осигуреността на кадри в здравния сектор, но индикатор за посоката на развитие на част от негативните тенденции сред здравните специалисти.

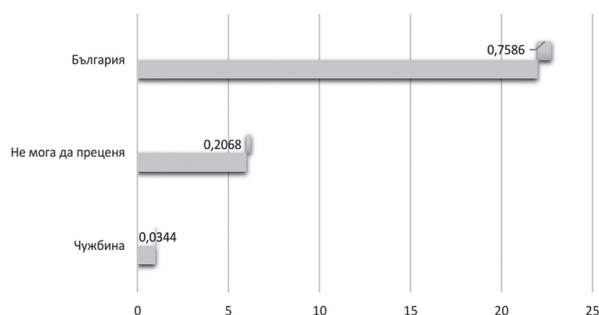

Фиг. 1. Нагласа за практикуване на професията „Медицинска сестра“ сред студентите след завършване на обучението им

Мнозинството от анкетираните (78,12%; n=25) заявяват нагласата си да практикуват професията „Медицинска сестра“, като най-голям интерес за реализацията в сферата на здравните грижи проявяват студентите, обучаващи се във втори курс - 87,5% (n=14). Само 12,50% (n=4) от студентите са избрали отговор „не“, а 9,37% (n=3) са имали колебания в избора си. Високата мотивация за реализация в сферата на здравните грижи е перспектива за положително развитие на проблемите свързани с текучеството и средната възраст на работещите здравни специалисти. Ранния етап на обучението, в който се намират мнозинството изисква поддържане на високия интерес към професията „Медицинска сестра“, от страна на академичните и клиничните преподаватели, за да продължат да поддържат този стимул до края на учебния курс.

Описаните по-рано проблеми с текучеството на българските медицински сестри, провокираха проучване на плановите за реализация в нашата страна или чужбина сред студентите (Фигура 2).

Бъдещите здравни специалисти изразяват категорично намерение за кариерна реализация в България с 75,86% (n=22), 20,68% (n=6) не могат да преценят къде ще работят след дипломиране-

Фиг. 2. Нагласа за кариерна реализация в България или чужбина

то си, а само 3,44% (n=1) имат желание да практикуват професията в чужбина. Резултатите показват отново положителна перспектива на развитие и при негативната тенденция с текучеството на медицински сестри. Високата мотивация отново изисква поддържане на интереса сред обучаващите се, особено в клинична среда, за да запазят положителната нагласа и след завършване на специалността. Предвид наличието на неравномерно разпределение на здравните кадри в различните части на страната (1), е разгледана и нагласата на студентите по проблема. Желание за реализация в града, в който бъдещите медицински работници се обучават в момента, имат 34,37% (n=11) от анкетираните, т.е. в град София. Значителна част от студентите все още не са решили категорично в кой град биха работили след завършване на бакалавърската си степен (31,25%; n=10). Малък дял от запитаните са посочили отговор – „по местожителство“ (12,50%; n=4), а 21,87 % (n=7) не са посочили отговор. Разнопосочните мнения по въпроса вероятно са провокирани от ранния етап в обучението, в който се намират мнозинството от анкетираните (първи и втори курс). Предвид възможностите за кариерна реализация и развитие, както и местонахождението на медицинските университети (София; Варна; Пловдив; Плевен и др.) предлагащи продължаващо и повишаващо квалификацията образование, преобладаващата част ще се установят отново в големите градове, чрез което ще продължи и неравномерното разпределение на здравни кадри в страната.

Високата мотивация на бъдещите медицински сестри за кариерна реализация след дипломиране провокира представяне и на предпочитаните от тях сектори за работа (Фигура 3).

Най-предпочитани сектори за кариерна реализация се очертават „Хирургична клиника“ (28,12%; n=9), „Операционен сектор“ (25,00%; n=8) и „Денталната клиника“ – (21,87%; n=7). Четвърта позиция заемат „Клиника по анестези-

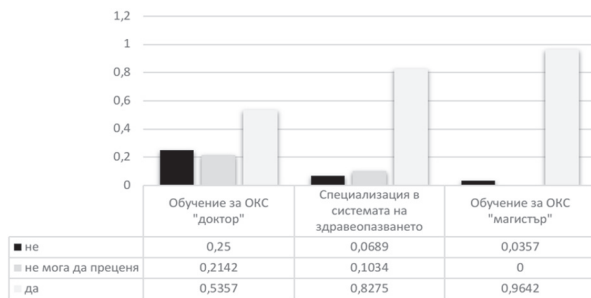
Фиг. 3. Предпочитани сектори за кариерна реализация

Резултатите надвишават 100%, т. к. анкетираните са посочили повече от един отговор

ология и реанимация” и „Друго” с 18,75% (n=6). Изборът за месторабота на бъдещите медицински сестри в хирургични и операционни клиники вероятно е провокиран от голямото разнообразие от диагностични и лечебни дейности, които се провеждат в тях, а извършването на различни видове манипулации, специфичната грижа към пациентите и интензивността са добра основа за едно бъдещо развитие в професията. Следва да се отбележи и факта, че финансовият стимул не е водещ фактор при избора на месторабота, тъй като според Better Nurse хирургичните отделения не са сред най-добре платените сектори (8). С най-високи доходи са сестрите практикуващи анестезиология и реанимация, но въпреки това не е сред най-предпочитаните, тъй като работата е изключително натоварваща и динамична (8), което се потвърждава и данните от настоящото проучване. Високата популярност на денталната практика, вероятно се обяснява със спецификата на работно време (дневно работно време) на повечето центрове, позволяваща повече свободни вечери и липса на разположения и нощни дежурства, спрямо болничната среда. Коментар изисква и ниският процент на желаещите за работа с деца. Едва 1,96% (n=1) от анкетираните са посочили отговор „Детска градина/ясла”, а 5,88% (n=3) са избрали „Детската клиника”, тези тревожни данни изискват по-задълбочено проучване на проблема, за да се очертаят конкретните причини за наличието му и предприемане на своевременни мерки за овладяване, както в клинична така и в академична среда.

Особен интерес за научното изследване представляват плановете за кариерно развитие в сферата на здравните грижи на бъдещите медицински сестри, предвид ключовата роля която има в приемствеността и развитието на сестринството. Младата възрастова група, в която попадат мнозинството от участниците и предвид факта, че

провеждат първото си професионално обучение, предполага високо желание за професионално развитие, което е неизменно свързано с продължаващо и повишаващо квалификацията обучение (Фигура 4).

Фиг. 4. Нагласа за продължаващо и следдипломно обучение в сферата на здравните грижи
Резултатите надвишават 100%, т. к. анкетираните са посочили повече от един отговор

Студентите категорично заявяват, че ще продължат обучението си след завършване на бакалавърска степен, като за придобиване на ОКС „магистър“ имат желание 96,42% (n=27) от анкетираните, 82,75% (n=24) избират да специализират в системата на здравеопазването, а 53,57% (n=15) ще продължат обучението в докторска програма. Резултатите сочат, че младите хора искат не само да се реализират като здравни работници, а и да продължат да се развиват в сферата на здравните грижи. Инвестицията в повишаващо квалификацията здравно образование е показател, за намерението на бъдещите кадри да останат в здравния сектор. Високата мотивация за продължаващо следдипломно обучение и повишаващо образователната квалификация обучение формира мнение, също така че анкетираните имат още от такъв ранен етап планове за управленски или академични позиции.

ИЗВОДИ

- Наблюдава се висока мотивация за реализация в сферата на здравните грижи с месторабота в България сред студентите, което формира една по-положителна перспектива за развитие на проблемите свързани с текучеството и средната възраст на работещите здравни специалисти в сектора;
- По отношение на неравномерното разпределение на здравни кадри в страната се наблюдават разнопосочни мнения по въпроса вероятно са провокирани от ранния етап в обучението, в който се намират мно-

зинството от анкетираните (първи и втори курс);

- Финансовият стимул не е водещ фактор при избора на месторабота, което се подчертава от водещите предпочитани сектори за реализация (хирургична клиника; операционен сектор; дентална клиника);
- Бъдещите медицински сестри желаят не само да се реализират като здравни работници, а и да продължат да се развиват в сферата на здравните грижи, което показва намерение да останат в здравния сектор. Високата мотивация за продължаващо следдипломно обучение и повишаващо образователната квалификация обучение формира мнение, че анкетираните имат още от такъв ранен етап планове за управленски или академични позиции в здравния сектор.

Кадровата криза в здравния сектор е проблем от години, но тя е особено изострена сред медицинските сестри. Положителната нагласа за реализация и кариерно развитите сред бъдещите здравни професионалисти, показват положителна перспектива за развитие на негативните тенденции. Но ситуацията, изисква разработването на механизми за популяризиране специалността и издигане на престижността на професията сред обществото и пазара на труда, тъй като е необходимо освен да се привлекат нови кадри и да се задържат младите специалисти по здравните грижи в сектора.

ЛИТЕРАТУРА

1. Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи (БАПЗГ). Данни от регистъра на БАПЗГ. [Данни към 30.09.2019; Цитирано на 30.04.2023] <https://nursing-bg.com/%d0%b4%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d0%b8-%d0%be%d1%82-%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%b8%d1%81%d1%82%d1%8a%d1%80%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%b1%d0%b0%d0%bf%d0%b7%d0%b3/>
2. Национален статистически институт (НСИ) [Internet] Медицински персонал [Cited 30.04.2024] Available from: <https://www.nsi.bg/bg/content/3316/медицински-персонал>
3. Access to caretaking professions for deaf (ACPD) [Internet] Bulgaria- the overview. [Cited 30.06.2024] Available from: <http://inclusiva.eu/bulgaria-2/>
4. American Nurses Association (ANA) [Internet]. Nurses in the Workforce. [Cited 30.06.2024] Available from: <https://www.nursingworld.org/practice-policy/workforce/>

5. Smiley R., Ruttinger C., Oliveira C. and et. The 2020 National Nursing Workforce Journal of Nursing Regulation Survey. [Internet] [Published in issue: April 2021; cited 30.06.2024] Available from: [https://www.journalofnursingregulation.com/article/S2155-8256\(21\)00027-2/fulltext](https://www.journalofnursingregulation.com/article/S2155-8256(21)00027-2/fulltext)
6. The Guardian. Lost on the Frontline [Internet] [Posted April 8, 2021; cited 30.06.2024]. Available from: <https://www.theguardian.com/us-news/ng-interactive/2020/dec/22/lost-on-the-frontline-our-findings-to-date>
7. World Health Organization (WHO). [Internet] Nurses and Midwifery. [Cited 30.06.2024] Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/nursing-and-midwifery>
8. Betternurse.org Nurse.Salary Statistics by Specialty. [Internet] [Cited 30.06.2024] Available from: <https://betternurse.org/nurse-salary-statistics/#h-nurse-salary-statistics-by-specialty>

Екатерина Клямбова
София 1000
ул. "Козяк" №1
e-mail: e_klyambova.1408@abv.bg